

АНДАРАЛО М. А. Порівняльний аналіз концептуально-програмних документів, що визначають розвиток педагогічного утворення Білорусі, Росії, України в пострадянський період.

Стаття присвячена порівняльному структурно-содержательному аналізу концептуально-програмних документів, що визначають розвиток систем педагогічного утворення Білорусі, Росії, України в пострадянський період. Проведений аналіз дозволив встановити близькість методологічних підходів розробників цих документів, що знайшло своє віддзеркалення в назвах розділів і їх змісті. Не дивлячись на деяку специфічність і певні відмінності, загальними для систем педагогічного утворення Білорусі, Росії, України є цілі, завдання, проблеми, основні напрями перспективного розвитку.

Ключові слова: концептуально-програмні документи, педагогічна освіта, проблема, аналіз.

ANDARALO M. A. Porivnyal'niy analysis of conceptually position papers, which determine development of pedagogical formation of Byelorussia, Russia, Ukraine in a postradyanskiy period.

The article is devoted to the comparative structural-informative analysis of conceptual-program documents, which determine the development of pedagogical education systems of Belarus, Russia and the Ukraine in post-Soviet period. The incurred analysis admits the familiarity of methodological approaches used by vendors of these documents. It is reflected in the structures of conceptual-program documents, the names of their parts and content. In spite of some peculiarity and curtain differences there are some common features typical for Belarusian, Russian and Ukrainian systems of pedagogical education such as aims, objects, problems and main directions of perspective development.

Keywords: conceptually-programmatic documents, pedagogical education, problem, analysis.

**Ареф'єва Л. П.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова**

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ ЯК ПРІОРИТЕТНЕ ЗАВДАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті зазначено, що на сучасному етапі розвитку суспільства активізувалася увага до здорового способу життя студентів. Це пов'язано із занепокоєністю суспільства з приводу здоров'я студентів. Стан здоров'я молоді є найважливішою складовою здорового потенціалу нації, тому збереження і розвиток здоров'я студентів і формування у них здорового способу життя має пріоритетне значення з позицій сьогодення.

Ключові слова: здоровий спосіб життя, студенти, педагогічні університети, вища освіта.

У сучасній педагогічній теорії й практиці проблема формування здоров'я й здорового способу життя є однією з пріоритетних. Однак масштабність, багаторівневість й відносна новизна цього напрямку вказує на широкий спектр ще не вивчених проблем. У педагогіці процеси навчання і виховання здоров'я поєднують. Але на сьогодні існують різні погляди,

напрямки, які не дають цілісного уявлення про здоров'я та здоровий стиль життя. Так, М. С. Гончаренко та В. Є. Новикова вказують, що у педагогічній науці і практиці використовують терміни "екологічне виховання", "валеологічне виховання", "гігієнічне виховання", "психокорекція" і "психопрофілактика" [4, с. 39]. Валеологічну освіту студентів з метою формування їх здорового способу життя розглядали такі учені як: В. К. Бальсевич і Л. Н. Прогонюк, А. Н. Блеєр та А. П. Лаптев, В. К. Волков, Н. А. Красноперова, О. Л. Круг, Г. С. Туманян, Н. Н. Царик, Л. Г. Чикаліна, О. В. Юречко та В. Н. Васильєва.

Мета статті – розкрити особливості формування здорового стилю життя студентів як пріоритетного завдання вищої освіти.

Студентство є частиною молоді, інтелектуальним потенціалом країни, який впливатиме на формування ціннісних орієнтацій у суспільстві, отже, від того, наскільки здорова і кваліфікована буде ця група, залежить майбутнє країни. Орієнтація студентів на здоровий стиль життя містить у собі можливість часткового вирішення цієї проблеми. Ідея орієнтації людини на здоровий стиль життя є не просто відображенням ключових тенденцій у світі, що змінюється, які стимулюють пошук способів вирішення глобальних проблем сучасності. Як вказує В. А. Околелова, ця ідея впливає із розуміння того, що тільки здорова людина, людина, для якої характерним є здоровий стиль життя, здатна подолати вичерпаність можливостей екстенсивного шляху розвитку людства [7, с. 5].

Реалії пошуку способів виховання здоров'я людини, а не тільки збереження і підтримка здоров'я, висуває проблему здорового способу життя на одне із основних місць у педагогічній науці. М. Б. Доброрадних зазначає, що студенти належать до малозабезпеченої категорії громадян, а в період економічної кризи, коли стипендії не вистачає, щоб забезпечити навіть нормальне фізичне існування, фінансові проблеми істотно позначаються на способі життя і здоров'ї студентів [5, с. 88].

Проблема формування здорового способу життя майбутнього вчителя є далеко не новою проблемою, вирішення якої здійснюється на філософсько-соціологічному (П. А. Виноградов, О. А. Мілінтейн, В. А. Пономарчук, В. І. Столяров, Л. В. Філіпова й ін.), медико-біологічному (М. М. Амосов, І. І. Брехман, А. В. Карасьов, В. П. Петленко, Ю. П. Лісицин, А. Д. Степанов, Г. І. Царегородцев й ін.), психолого-педагогічному (Р. М. Баєвський, В. К. Бальсевич, М. Я. Віленський, В. К. Волков, П. І. Ключик й ін.) рівнях.

У ХХ столітті в науковій літературі окреслилися різні підходи до визначення поняття "здоровий спосіб життя", серед них і загальнонауковий,

і конкретнонаукові. Д. Є. Воронін, М. М. Воронін, Д. Є. Окса та М. М. Окса зазначають, що “у літературі з проблем філософії поняття способу життя трактується як історично визначений спосіб існування і розвитку діяльності, взаємозв'язку суспільних та індивідуальних форм життя людей, структурними компонентами якого є форми і способи трудової, громадсько-політичної, інтелектуальної, художньої, побутової, моральної, естетичної, оцінювальної та інших форм соціалізації особистості, формування і задоволення її потреб” [3, с. 3]. Автори вказують, що “інтегративною характеристикою рівня і якості життя як цілісного утворення є культура способу життя, що охоплює такі компоненти, як культура праці і побуту, людських взаємин, людини і природи, задоволення основних життєвих потреб, багатство духовного життя, розвиток особистості як найвищої цінності, утвердження гуманного способу життя” [3, с. 3].

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить про різні визначення поняття “здоровий спосіб життя”. Його визначають так: як систему індивідуальних проявів особистості (моральних, духовних, фізичних) у різних сферах діяльності (навчальній, побутовій, суспільній, комунікативній), що відображає ставлення до себе соціального середовища, навколишньої природи з позиції цінності здоров'я і сприяє збереженню стійкості організму відповідно до віку, максимальної активності особистості у повсякденному житті та професійній діяльності (Л. І. Альошина); реалізацію комплексу єдиної науково обґрунтованої медико-біологічної й соціально-психологічної системи профілактичних заходів (В. Н. Артамонов); типові способи повсякденної, культурної життєдіяльності студентів, які об'єднують норми, цінності регульованої ними діяльності, що зміцнює фізичне і моральне здоров'я, сприяючи повноцінному виконанню студентами навчально-трудова, соціальних і біологічних функцій (І. П. Березін); все те, що в діяльності людей стосується збереження і зміцнення здоров'я, все, що за допомогою діяльності оздоровлює умови життя – працю, відпочинок, побут, спосіб життя, допомагає виконанню людиною соціальних функцій у найсприятливіших для її здоров'я умовах і діяльності, активність особистості, групи людей, які використовують надані їм можливості в інтересах соматичного і психічного здоров'я, морального, духовного і фізичного розвитку (П. А. Виноградов); комплекс оздоровчих заходів, що забезпечують гармонійний розвиток і зміцнення здоров'я, підвищення працездатності людей, продовження їх творчого довголіття (А. П. Лаптев).

Деякі науковці (М. Я. Віленський, П. А. Виноградов, Б. Ф. Ломов та ін.) вважають, що для збереження здоров'я важливою є мотивація до

здорового способу життя, а головна причина його дотримуватися чи порушувати закладена в свідомості людини, в її психіці.

Вважається, що категорія “здоровий спосіб життя” виникла як віддзеркалення життєвого процесу людини в певних соціальних умовах і зумовлена зовнішніми і внутрішніми чинниками. Зовнішні чинники детермінують здоровий спосіб життя (соціальне середовище, культура, матеріальні, побутові і природні умови). Внутрішні, або психолого-педагогічні, детермінанти й умови – це мотиваційно-ціннісна сфера особистості, її ціннісні орієнтації, інтереси, потреби, ставлення до здорового способу життя, індивідуальні якості й особливості.

Формування здорового способу життя у процесі діяльності С. М. Кондратюк розглядає як “форму життєдіяльності, яка ґрунтується на вимогах добового біоритму і поєднує такі основні складові, як режим дня, особиста гігієна, рухова активність, режим харчування та сну, загартування, чергування праці та відпочинку, відсутність шкідливих звичок” [6, с. 8].

Основним змістом діяльності щодо формування здорового способу життя, як зазначає О. В. Вакуленко, є “розробка і реалізація соціальних проектів, які спираються на певні передумови, принципи, завдання, стратегії, механізми, визначені формуванням здорового способу життя як науковою дисципліною, і мають на меті покращення здоров’я окремих осіб, груп людей, спільнот різних країн” [1, с. 7]. На думку автора, “основними принципами формування здорового способу життя є принцип партнерства, що потребує координованої діяльності всіх зацікавлених сторін: урядів, секторів охорони здоров’я та інших суспільних і економічних секторів, недержавних організацій, місцевої влади, промисловості та засобів масової комунікації, а також принцип пристосування цієї діяльності (проектів, програм, заходів, окремих ініціатив) до місцевих умов, потреб і можливостей окремих груп людей, громад, організацій, регіонів, країн з урахуванням особливостей їхнього суспільного, економічного і культурного устрою (М. Гудстат, Н. М. Комарова, М. Лалонд, Р. Я. Левін)” [1, с. 7].

З позицій сьогодення не розкрито змістовну сторону поняття “здоровий стиль життя”, незважаючи на досить широке використання цього поняття різними авторами. Саме проблема здорового стилю життя потрапляє одразу у два значеннєві контексти сучасної педагогіки: формування здорової особистості й розвиток індивідуальності, які є пріоритетами державної політики в галузі освіти. Як вказують М. Я. Віленський та С. О. Авчиннікова, незважаючи на першорядну значимість зазначеної проблеми, посилення особистісної орієнтованості освіти, стан наукового знання й реальна педагогічна практика під час формування здорового

способу життя нівелюють у цьому процесі індивідуальність до усереднених форм життєдіяльності, що не сприяє адекватному вирішенню проблеми [2, с. 3].

М. Я. Віленський та С. О. Авчиннікова визначають поняття “здоровий стиль життя” як індивідуалізований варіант здорового способу життя, що поєднує у собі світоглядний, поведінковий і діяльнісний аспекти [2, с. 5].

З’ясувати сутність поняття “здоровий стиль життя” можна у процесі його зіставлення з поняттям “здоровий спосіб життя”, розглянувши їхній загальний атрибут – поняття “здоров’я”.

М. С. Гончаренко та В. Є. Новикова визначають поняття “здоров’я” як “інтегративну цілісність людини, що виявляється в оптимальній єдності соціального і біологічного аспектів розвитку індивідуальності на основі пріоритету духовно-моральних цінностей у конкретних умовах життєдіяльності” [4, с. 39]. М. Я. Віленський та С. О. Авчиннікова вважають, що становлять інтерес ті його формулювання, де утримання не обмежується медичними й біомедичними параметрами, а акцентується його ціннісна значимість для людини й суспільства: здоров’я як цінність (А. Я. Іванюшкін); компонент людського щастя, одне з невід’ємних прав, умова успішного соціального й економічного розвитку (Є. Г. Жук); результат власної діяльності людини (М. М. Амосов); галузь людської культури (М. Б. Каченовський); норма творчого життя (Н. К. Смирнов); здатність до самозбереження, саморозвитку й самовдосконалення (В. А. Лищук і О. Н. Мосткова) [2, с. 3].

Структурну модель стилю життя подано у таблиці 1.1 [42, с. 7].

Таблиця 1.1

*Структурна модель стилю життя
(за М.Я. Віленським і С.О. Авчинніковою, 2004)*

<i>Структурно-змістовий</i>	<i>Ціннісно-значеннєвий</i>	<i>Соціально-рольовий</i>	<i>Соціально-тимчасовий</i>
Стиль поведінки; стиль спілкування; стиль діяльності (основний); тип активності; основні сфери життєдіяльності (кількість, значимість, стилі)	Мета життя; принципи життя; позиція у житті; ставлення (до людей, до діяльності, до своєї особистості); орієнтація на тип культури; система потреб	Соціальні ролі; соціальний статус, соціометричний статус; вікові рольові очікування (відставання або випередження); авторитет у групі; престиж	Вікові періоди; біоритми; соціальні ритми (повторюваність діяльності в різних аспектах, повторюваність дій у кожній із сфер перебування); цикли тижневі, сезонні, річні; інтенсивність; темп

Стиль життя, на думку М. Я. Віленського та С. О. Авчиннікової, як інтегрований спосіб взаємодії особистості зі світом виявляється в усіх сферах діяльності, у поведінці й відносинах, що створюють стійку єдність, яка істотно відрізняє цей феномен від стилю діяльності, що співвідноситься з ним, та відображає лише один з аспектів цілісної взаємодії [2, с. 7]. Автори вказують, що стиль життя, будучи похідним явищем як від способу життя, оскільки складається в рамках певного способу життя, так і від функції індивідуального життєвого вибору, у чинність того що особистість, будучи суб'єктом життєдіяльності, відображає волю вибору, є способом самовираження індивідуальності в життєдіяльності, що здійснюється з урахуванням соціальних можливостей і її біосоціопсихічного потенціалу [2, с. 7].

Категорія “здоровий стиль життя особистості” дає змогу погодити норму й варіативність, індивідуальність і заданість, розглянути специфіку активності особистості в реалізації здорового способу життя в індивідуальній життєдіяльності. Здоровий стиль життя, виникаючи на певному рівні суб'єктності й творчості в процесах життєдіяльності, створить цілісну систему життєвих проявів особистості, що сприяють гармонізації своєї індивідуальності з умовами життєдіяльності і є засобами самоактуалізації в ній [2, с. 7]. Ефективність індивідуальної програми життєдіяльності людини, як вважають М. С. Гончаренко та В. Є. Новикова, визначається “місцем здоров'я і духовних цінностей у системі цінностей, спроможністю усвідомити себе особистістю, адекватною своїй біологічній статі, сформованістю вмінь адекватного самоаналізу, самоконтролю, планування і прогнозування, постановки мети і виділення “сходинок” особистого зростання” [4, с. 39].

Необхідною й головною передумовою збереження здоров'я є здоровий спосіб життя як певна еталонна модель, система загальних умов, приписів, заходів, сукупність подібного, але не тотожного, продукт колективної творчості. Невипадково останнім часом зростає роль вищої школи як соціального інституту, що формує не тільки компетентного фахівця, але і повноцінну, здорову особу з такими сформованими якостями і властивостями особистості, як соціальна активність, орієнтація на здоровий спосіб життя, естетичні ідеали і етичні норми життя.

З цією метою у вищому педагогічному навчальному закладі необхідно: створити умови для реалізації принципів здорового способу життя; забезпечити оволодіння студентами принципами і навичками здорового способу життя, виховувати необхідність регулярних занять фізичною культурою і спортом; зберігати і зміцнювати здоров'я студентів, сприяти правильному формуванню і всебічному розвитку організму;

популяризувати спорт; вдосконалювати спортивну майстерність студентів-спортсменів; активізувати соціальний досвід з формування відповідального ставлення до здоров'я як до цінності; формувати у молоді усвідомлену потребу у заняттях фізичними вправами, залучати студентів до занять фізкультурою і спортом, до участі у роботі спортивних секцій, до змагань і спортивно-масових заходів, а також до організації спортивних змагань; підвищувати рівень поінформованості молоді з питань збереження і зміцнення здоров'я за допомогою інформаційно-пропагандистської і освітньої системи педагогічного університету, залучення до активного відпочинку, занять туризмом.

Таким чином, створення необхідної оздоровчо-виховної практики, що забезпечує особистість студента педагогічного університету відповідними до його здібностей і інтересів можливостями реалізувати потребу вести здоровий спосіб життя, розвивати навички і досвід відповідального ставлення до здоров'я як цінності є пріоритетним завданням вищої школи. Серед важливих умов формування здорового способу життя студентської молоді у педагогічному університеті є такі: наявність привабливих зразків і персоніфікованих прикладів для наслідування в особі яскравих особистостей майстрів спорту, а також привабливих видів і форм пропонованої спортивної діяльності; культивування моди на спорт під керівництвом вищого педагогічного навчального закладу, професорсько-викладацького складу; інтеграція зусиль спортсменів-професіоналів, тренерів, викладачів кафедр, адміністративних структур у роботі спортивних клубів; забезпечення суб'єктної позиції студента як рівноправного, компетентного і відповідального учасника, що робить власний внесок у розвиток і популяризацію здорового способу життя не залежно від індивідуальних фізичних здібностей і спортивних досягнень.

Використана література:

1. Вакуленко О. В. Здоровий спосіб життя як соціально-педагогічна умова становлення особистості у підлітковому віці : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.05 "Соціальна педагогіка" / О. В. Вакуленко. – К., 2001. – 20 с.
2. Виленский М. Я. Методологический анализ общего и особенного в понятиях "здоровый образ жизни" и "здоровый стиль жизни" / М. Я. Виленский, С. О. Авчинникова // Теория и практика физической культуры. – 2004. – № 11. – С. 29-37.
3. Воронін Д. Є. Загальнопедагогічний і психологічний аналіз сутності і компонентів здорового способу життя студентів економічних спеціальностей / Д. Є. Воронін, М. М. Воронін, Д. Є. Окса, М. М. Окса // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2005. – № 6. – С. 3-21.
4. Гончаренко М. С. Валеологічні аспекти формування здоров'я у сучасному освітянському процесі / М. С. Гончаренко, В. Є. Новикова // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2006. – № 12. – С. 39-43.

5. Доброрадных М. Б. Здоровье и имидж в образе жизни современных студентов / М. Б. Доброрадных // Сборник научных трудов молодых ученых и студентов РГАФК. – М., 2000. – С. 88-91.
6. Кондратюк С. М. Інтегративний підхід до виховання у молодших школярів здорового способу життя : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук.: 13.00.07 “Теорія та методика виховання” / С. М. Кондратюк. – К., 2003. – 20 с.
7. Околелова В. А. Формирование здорового образа жизни студентов в процессе обучения в педагогическом университете : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Околелова Валентина Аркадьевна. – Самара, 2004. – 246 с.

АРЕФЬЕВА Л. П. Формирование здорового образа жизни студентов педагогических университетов как приоритетное задание высшего образования.

В статье отмечено, что на современном этапе развития общества активизировалось внимание к здоровому образу жизни студентов. Это связано с обеспокоенностью общества по поводу здоровья студентов. Состояние здоровья молодежи является важнейшей составляющей здорового потенциала нации, потому сохранение и развитие здоровья студентов, формирование их здорового образа жизни имеет приоритетное значение.

Ключевые слова: *здоровый образ жизни, студенты, педагогические университеты, высшее образование.*

AREFYEVA L. Formation healthy lifestyle of students of pedagogical universities as a priority task of higher education.

The article noted that at the present stage of development of society has intensified attention to healthy lifestyles of students. This is due to concern of society about the health of students. The health status of young people is an essential component of a healthy nation-building, because the preservation and development of students' health, the formation of a healthy lifestyle a priority.

Keywords: *healthy lifestyle, students, pedagogical universities, higher education.*

Благодир Л. А., Швець В. О.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

МАТЕМАТИЧНІ ПОМИЛКИ ЯК ОБ'ЄКТ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

У статті здійснено теоретичний аналіз науково-педагогічної та психологічної літератури, присвяченої вивченню математичних помилок учнів.

Ключові слова: *аналіз, математичні помилки.*

Щоб успішно навчати математики кожен учитель має знати чому і як навчати, вміти організовувати навчальну діяльність так, щоб кожен учень став активним учасником організованого вчителем навчального процесу, вмів правильно застосовувати на практиці набуті знання і вміння.

На уроках математики, зокрема алгебри в основній школі, вчитель має справу з різноманітними помилками учнів, які повинен вміти вчасно попереджати, виявляти і виправляти. Адже одним із аспектів забезпечення